

DO 9 FEB

Concert i.s.m.
de Groningsche
Muziekvereniging

foto: Kaupo Kikkas

BUSCH TRIO

SPOT/DE OOSTERPOORT

20.15 UUR / SPOTGRONINGEN.NL

Mathieu van Bellen
viool

Ori Epstein
cello

Omri Epstein
piano

PROGRAMMA

Joseph Haydn (1732-1809)

***Trio voor piano, viool en cello nr. 35 in C,
Hob.XV: 21*** (1795)

1. *Adagio pastorale - Vivace assai*
2. *Andante molto*
3. *Finale. Presto*

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809-1847)

Trio voor piano, viool en cello nr. 1 in d op.49
(1820)

1. *Molto allegro ed agitato*
2. *Andante con moto tranquillo*
3. *Scherzo. Leggiero e vivace - Trio*
4. *Finale. Allegro assai appassionato*

Pauze

Sergej Rachmaninov (1873-1943)

Trio élégiaque nr. 2 in d op. 9 (1893)

1. *Moderato*
2. *Quasi variazione*
3. *Allegro risoluto*

BUSCH TRIO

Het Busch Trio is de vrucht van een jarenlange vriendschap. Mathieu van Bellen (viool) ontmoette de broers Ori (cello) en Omri Epstein (piano) in Londen tijdens hun studie aan het Royal College en al snel waren ze onafscheidelijk. In 2012 kreeg hun gezamenlijke passie voor kamermuziek vorm in een ensemble dat in mum van tijd de internationale top bereikte. De Times schreef na een optreden in Wigmore Hall:

“Hun moeiteloos musiceren maakte grote indruk, evenals de eenheid van gedachten en aanpak. Ze leken zelfs tegelijk te ademen”. Mathieu bespeelt de prachtige Guadagnini viool (1783) van de legendarische violist Adolf Busch, naar wie het trio is vernoemd. Alle drie afzonderlijk hebben als solist prijzen gewonnen en samen wonnen zij de Anton Kersjes Prijs. Het trio heeft drie prijswinnende cd's uitgebracht en heeft zijn basis in Amsterdam.

PROGRAMMATOELICHTING

Pastorale

Joseph Haydn, de vader van het strijkkwartet, wordt ook beschouwd als een grondlegger van het moderne pianotrio waarin de viool en de cello niet slechts als begeleiders van de piano fungeren, maar volwaardige ensemble-partners van de piano zijn. Van zijn ongeveer veertig pianotrio's zijn de tien 'late' trio's in Londen geschreven, tijdens zijn tweede, zeer succesvolle bezoek aan Engeland van 1794 tot 1797, daartoe in de gelegenheid gesteld door Prins Nikolaus II van Esterházy - na zijn pensionering als Kapellmeister van paleis Esterházy. De trio's werden zeer populair bij het Londense publiek én bij de uitgevers en leverden hem een stabiele bron van inkomsten op. Het *Pianotrio nr. 35 in C, Hob. XV: 21*, is de eerste van een set van drie

trio's, gecomponeerd in 1795, die werden opgedragen aan de vrouw van Nikolaus, Prinses Marie Ermenegild Esterházy. Het opent met een *Adagio pastorale*, een korte langzame introductie van zes maten, die overgaat in een stevig *Vivace assai* waarin het pastorale, dansachtige karakter van het thema, na een soms stormachtige doorwerking, echter behouden blijft – zelfs versterkt wordt – en na een korte interpolatie terugkeert in de reprise. Het tedere, langzame middendeel (*Andante molto*) begint met de viool die de melodie van het hoofdthema (in G groot) in een melancholieke dialoog aan de piano overdraagt. Dan verschijnt het thema opnieuw, als in een driedelige liedvorm eerst in mineur, dan terug in majeur, en tenslotte weer in mineur (e klein). Na enige variaties keert het

oorspronkelijke thema in G groot terug. De finale (*Presto*) versterkt de *al fresco* vitaliteit van de opening met een nieuwe dans, ditmaal in de vorm van een rondo in een *presto tempo*. Met trillers, met dramatische passages die in mineur voorbijflitsen, en met wat klinkt als hoorngeschal roept de muziek de spanning van een jacht op, en eindigt het werk als een wilde dans All' ongarese, wilder zelfs dan in de finale van Haydn's beroemde *Trio All' Ongarese* (*Hob. XV: 25*).

‘Meistertrio der Gegenwart’

Het wonderkind **Felix Mendelssohn-Bartholdy** werd geboren in een rijke, zeer gecultiveerde familie waarin veel werd gemusiceerd. Hij kreeg privélessen piano, viool en compositie van de beste pedagogen. Regulier onderwijs in geschiedenis en recht volgde hij aan de Universiteit van Berlijn, want “musici kennen vaak geen vak”, aldus zijn moeder. Vanaf zijn negende jaar trad hij in openbare kamerconcerten op. De première van zijn eerste werken vond in huiselijke kring plaats, op zijn vaders landgoed aan de Leipziger Strasse, gespeeld door musici van de Berlijnse hofkapel. Mendelssohn speelde zelf ook mee, ook als dirigent, onder meer in uitvoeringen van enkele van zijn twaalf strijkerssymfonieën die hij nog voor zijn vijftiende heeft gecomponeerd. De muzikale rijping van Mendelssohn verliep spectaculair. Op zijn zestiende schreef hij het *Octet*, een jaar later de ouverture *Ein Sommernachtstraum*. Zijn faam groeide snel. Vanaf 1829

leidde hij een reizend bestaan als vertolker, meestal van zijn eigen werk. Tijdens de grote reis van 1830-1832, waarin hij 27 Europese steden aandeed, wachtte men hem aan het einde van de reis, in Londen, al op. Het *Pianotrio nr. 1 in d op. 49* is in de zomer van 1839 geschreven, voor het grootste deel tijdens een vakantie in Frankfurt met zijn jonge vrouw, Cécile Jeanrenaud. Later herschreef hij de pianopartij, op instigatie van pianist én vriend Ferdinand Hiller. De première vond plaats op 1 februari 1840, met de componist aan de vleugel. Het was dit werk dat Robert Schumann in zijn recensie deed zeggen: “Er ist der Mozart des neunzehnten Jahrhunderts.”

Het openingsdeel (*Molto Allegro agitato*) is een bijna volmaakte synthese tussen een strakke sonatevorm en romantische expressie. Zonder introductie begint de cello met het lieflijke hoofdthema, dat 39 maten beslaat, syncopisch begeleid door de piano. Dan valt de viool in met een aangepaste versie van dit thema, er volgen enkele nieuwe (stormachtige) variaties, waarna de cello het tweede thema (in A groot) introduceert. In de uitgebreide doorwerking slaagt Mendelssohn er vervolgens in om beide thema's telkens opnieuw te belichten, waarbij snelle pianofiguren voor nieuwe spanning zorgen. In de reprise (in D groot) introduceert de viool nog een extra contrapunt in het hoofdthema. Het deel wordt afgerond met een herhaling van beide hoofdthema's. In het daaropvolgende *Andante con moto tranquillo*

introduceert de piano een melodie door de rechterhand, onder zorgvuldig gebalanceerde begeleiding van beide handen – zoals in Mendelssohn's *Lieder ohne Worte*. De melodie wordt door de viool opgepakt en door de cello becommentarieerd. De piano ondersteunt dit wisselspel tussen de strijkers. Het korte derde deel (*Scherzo: Leggiero e vivace*), in monothematische sonatevorm geschreven, is een sprankelend en grillig stuk muziek, eindigend in een luchtig pianissimo en onmiskenbaar herinnerend aan de *Sommernachtstraum-ouverture*. In plaats van een *Trio* volgt direct het laatste deel (*Allegro assai appassionato* - inderdaad, meer *appassionato* dan het eerste deel). Dit deel is het sterkst aangepast (en niet aangetast) door de adviezen van Hiller: de pianopartij is versterkt met gesloten akkoorden, zwiepende arpeggio's en chromatische octaven. Het deel begint pianissimo (F groot) en geraakt ritmisch geleidelijk in grote opwindning. Na terugkeer van het hoofdthema wordt de volgende episode ingeleid door de cello. Tweemaal zakt het vuur tot pianissimo terug, tweemaal lijkt de beweging te stokken, maar dan, aldus Christoph Worbs, "krönt die überschäumende D-Dur Coda das "Meistertrio der Gegenwart" (Schumann)".

À la mémoire d'un grand artiste

Op twintigjarige leeftijd had **Sergei Rachmaninov** al een reputatie als pianist én als componist opgebouwd met zijn *Prélude in cis*, zijn

Symfonie nr. 1, het symfonisch gedicht *De Rots*, en zijn opera *Aleko* die, mede dankzij de steun van Tsjaikovski, op 27 mei 1893 zijn première in het Bolsjoi-theater had beleefd. *Aleko* was zijn afstudeerwerk waarvoor het conservatorium hem met de zelden uitgereikte Grote Gouden Medaille had beloond. Eind oktober van dat jaar reisde hij naar Kiev om twee uitvoeringen van *Aleko* te leiden, en miste daardoor de première van Tsjaikovski's *Symfonie nr.6 'Pathétique'* in Sint-Petersburg, waar kort daarvoor cholera was uitgebroken. Naar verluidt liep Tsjaikovski door het drinken van een glas ongekookt water een besmetting op en stierf enkele dagen later – tot ontzetting van alle componisten in het land, vooral de alumni van Sint-Petersburg. Nog op de dag van het overlijden, 6 november 1893, begon Rachmaninov met zijn *Pianotrio in d op.9 'Élégiaque'*, dat hij aan Tsjaikovski opdroeg met de woorden 'À la mémoire d'un grand artiste' - dezelfde woorden die deze elf jaar eerder had gebruikt in zijn aan de componist Nikolai Rubinstein opgedragen *Pianotrio in a op.50*. Beide trio's hebben zowel structureel als muzikaal veel gemeen. Het zijn allebei cyclische werken, het thema van het openingsdeel keert terug in (de laatste maten van) de finale, wat een geest van trieste, uitzichtloze berusting weerspiegelt. De oorspronkelijke versie van het *Trio élégiaque* beslaat ca. 45 minuten. In 1907 reviseerde en verkortte de componist het werk, en voor een uitvoering in 1917 opnieuw.

In het massieve eerste deel (*Moderato*) overheerst diepe droefheid, tot aan vertwijfeling toe; dit *lamento* wordt versterkt door sombere klaagzangen van de cello, later samen met de viool, tot de piano met onverwachte heftigheid weer het initiatief neemt. De doorwerking ontwikkelt zich met een rauwe intensiteit die het onuitsprekelijke lijkt te willen uitdrukken. Het tweede deel (*Andante: quasi variazioni*) bestaat uit acht variaties, alle gebaseerd op hetzelfde thema uit *De Rots* – het orkestwerk dat Tsjajkovski toegezegd had te zullen dirigeren. Het (lange) thema wordt in de eerste variatie in zijn geheel door de piano met eenvoudige koraal-akkoorden

gepresenteerd. Dan volgen de lange en brede quasi-varianties, de tweede opnieuw als pianosolo. Ook in de andere variaties vervullen de cello en de viool een rol op de achtergrond, soms zelfs *con sordino*. Pas in de achtste variatie spelen zij een hartstochtelijk duet, dat als een gebed eindigt.

Abrupt begint de piano met het korte laatste deel (*Allegro risoluto*), maar met een lange klagende toon zetten viool en cello de piano op zijn plaats. Na enige strijd tussen de instrumenten wordt opnieuw het *lamento* uit het eerste deel aangekondigd, voordat het tenslotte in zijn geheel verschijnt. Aan het eind daalt de muziek plechtig in het graf.

Hans Zaagsma

PRAKTISCHE INFORMATIE GMV

Vrienden van de Groningsche Muziekvereniging

De stichting GMV is een zelfstandige concertorganisatie. Alle werkzaamheden worden uitgevoerd door vrijwilligers. Daarnaast heeft de GMV al jaren een enthousiaste vriendenclub, bestaande uit trouwe bezoekers en andere muziekliefhebbers uit het Noorden. Vrienden genieten voorrechten zoals toezending vooraf van de programmatoelichtingen per

email, en korting op het jaarlijkse Vriendenconcert. Vanaf € 50,- per jaar bent u Vriend van de GMV.

Meer informatie

groningsemuziekvereniging.nl

kamermuziek.groningen@gmail.com

De GMV en haar steunfonds het Wenckebachfonds vallen onder de Culturele ANBI regeling.

PROGRAMMA

GRONINGSCHЕ MUZIEKVEREENIGING

GAUGUIN ENSEMBLE

JUBILEUMCONCERT

ZEMLINSKY: PIANOTRIO OP. 3
BRAHMS: KLARINETTRIO OP. 114
ZUIDAM: AREAREA

klarinet: Yfynke Hoogeveen | piano: Nata Tsvereli | cello: Karlien Bartels

Het Gauguin Ensemble bestaat 25 jaar en viert dit jubileum met twee meesterwerken van Brahms en Zemlinsky. Tevens zal tijdens dit concert een opdrachtcompositie van de bekende Nederlandse componist Robert Zuidam worden gespeeld, die zelf ook aanwezig zal zijn. Het werk, *Arearea* getiteld, is geïnspireerd op het gelijknamige kleurrijke schilderij van Gauguin.

DINSDAG 25 APRIL, 20.15 UUR.
SPOT/DE OOSTERPOORT, KLEINE ZAAL

Bent u vriend van het GMV?

Dan betaalt u slechts € 15,- voor dit concert. Kaarten bestellen kan via NL 36 INGB 0001 2109 02 t.n.v. de Groningsche Muziekvereniging, met vermelding van het aantal kaarten + naam en adres.

Voor overige kaartverkoop kunt u terecht op spotgroningen.nl of bij de kassa van De Oosterpoort (ma. t/m vr. tussen 12.00 en 14.00 uur)

OVERIGE CONCERTEN I.S.M. DE GRONINGSCHE MUZIEKVEREENIGING

NIKOLAI LUGANSKY

STERPIANIST SPEELT RACHMANINOV

Nikolai Lugansky behoort samen met onder anderen Grigory Sokolov, Arcadi Volodos en Jevgeni Kissin tot de allergrootste pianisten van deze tijd. Op zondag 12 maart speelt hij ter ere van het 150^e geboortjaar van Rachmaninov een programma dat geheel gewijd is aan 'de laatste Russische romanticus'. Houd je van piano, dan ben je erbij!

ZONDAG 12 MAART, 20.15 UUR
SPOT/DE OOSTERPOORT, KLEINE ZAAL